

Doodsoorzaak van een paard ontrafelen

Reinie Dijkman (links) en
Linda van den Wollenberg.

TEKST EN FOTO
JOHN EKKELBOOM

Het komt regelmatig voor dat een paard overlijdt zonder duidelijke oorzaak. Om deze alsnog te achterhalen, kan een dierenarts in samenspraak met de eigenaar het kadaver door Royal GD in Deventer laten onderzoeken. Een deskundig team van de pathologieafdeling tracht dan binnen enkele dagen uitsluitsel te geven. Bij verdenking van een infectieziekte of een toxicologische oorzaak neemt de Helpdesk Paard de casus eventueel, na overleg, kosteloos op in het kader van de Monitoring Diergezondheid Paard.

Dagelijks rijden er vroeg in de ochtend een aantal speciale vrachtwagens van Royal GD door heel Nederland. De chauffeurs van de ophaaldienst gaan volgens de meest efficiënte route de eigenaren van overleden dieren af die met pathologisch onderzoek de doodsoorzaak willen laten onderzoeken. De eigenaar of de betreffende dierenarts heeft daartoe een aanmeldformulier van GD ingevuld of telefonisch contact opgenomen. De speciaal hiervoor opgeleide chauffeurs halen de dieren op die de voorgaande dag vóór 22.00 uur zijn aangemeld en alvast aan de kant van de weg zijn neergelegd. De vrachtwagens met kadavers mogen immers niet op het erf komen. Het kan om allerlei landbouwhuisdieren gaan en soms zitten er ook paarden bij, gemiddeld zo'n twee tot drie per week. Gezien het

enorme gewicht van sommige dieren is de laadklep van de vrachtwagen voorzien van een takel.

COMPLETE DWARSDOORSNEDE

Eenmaal terug bij GD in Deventer worden de opgehaalde dieren uitgeladen. Dierenarts-patholoog Reinie Dijkman, een van de tien Europees specialisten veterinaire pathologie bij GD en zelf extra geïnteresseerd in paarden, legt vanuit de gang tussen de sectiezaal en het laboratorium uit wat er na binnenkomst precies gebeurt. Ze kan tijdens die uitleg mooi alles aanwijzen omdat de wanden van de gang van glas zijn. Zo gaan de kadavers eerst naar de reinigings- en ontsmettingshal. De grote dieren, zoals paarden, worden getakeld en via een rail de sectiezaal ingeduwd of -getrokken. Dijkman: "Gisteren had ik op één dag een paard, een veulen en een ezel voor sectie. We leggen ze altijd op hun rechterzijde op de metalen tafel. Sectieassistenten snijden en zagen vervolgens deze dieren volledig open zodat je een complete dwarsdoorsnede krijgt en goed zicht hebt op alle organen. Als patholoog loop ik dan rondom het kadaver. Ik zeg hardop wat ik zie en een pathologie-assistent typt meteen mijn bevindingen in het uitslagensysteem in. Een andere assistent verzamelt en labelt op mijn verzoek monsters van weefsels die zichtbare afwijkingen vertonen of die verdacht zijn vanwege de ziekteverschijnselen die de dierenarts tevoren heeft aangegeven. Een goede anamnese helpt dus ook veel ten aanzien van in welke richting wij moeten zoeken."

VERTAALSLAG

Van deze visuele bevindingen krijgen de eigenaar en de betreffende dierenarts nog dezelfde dag een eerste verslag toegestuurd. Daarna volgen

Foto: Royal GD.

tussenuitslagen van het vervolgonderzoek van de monsters in het laboratorium aan de andere zijde van de glazen gang. Afhankelijk van de vraag van de patholoog kan het bijvoorbeeld gaan om bacteriologisch, virologisch, histologisch en/of toxicologisch onderzoek. De pathologen kunnen desgewenst ook overleggen met een van de dierenartsen van GD, die zich allemaal hebben gespecialiseerd in een bepaalde diersoort. Uiteindelijk leiden al deze inspanningen tot een eindverslag. Als de aanvrager hulp wil bij de interpretatie van de uitslag van een paard, kan hij of zij contact opnemen met paardendierenartsen Linda van den Wollenberg of Eva Dieterman. Van den Wollenberg vertelt dat ze na haar specialisatietraject Inwendige Ziekten Paard aan de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht vijftien jaar in een grote paardenpraktijk heeft gewerkt en nu ruim

tien jaar in dienst is bij GD. "Samen met Eva ben ik beschikbaar om, als daar behoefte aan is, de vertaalslag te maken van alle bevindingen zodat de dierenarts in het veld zoveel mogelijk meerwaarde uit onze sectiegegevens kan halen. Maar ook als een paard ziek is, kunnen dierenartsen ons bellen als ze willen sparren. Wij denken dan mee over wat het kan zijn, welk soort onderzoek daarbij zou passen en welke monsters – denk aan 'swabs' en huid-, baarmoeder-, darm- en leverbiopten of eventueel bloed - daarvoor nodig zijn. In dergelijke situaties kan de uitslag van het onderzoek leiden tot een gerichte behandeling van het zieke paard en eventueel van de andere paarden in het koppel of de kudde."

ACTIE ONDERNEMEN

De uitslag van de postmortale diagnostiek is zowel voor de eigenaar van het paard als voor de dierenarts

van belang. Die uitslag kan leiden tot berusting maar regelmatig is het ook nodig actie te ondernemen. Dijkman geeft enkele voorbeelden ter illustratie. "Zo zien we wel eens ijzerstapeling in de lever. De oorzaak kan in voeding zitten, maar ook in drinkwater als gevolg van een oude waterleiding of een put die geslagen is op een ijzerrijke grond. Dat moet dan verder worden uitgezocht bij het bedrijf om andere paarden te behoeden van zo'n ijzervergiftiging. Of we zien bijvoorbeeld tijdens ons onderzoek een longontsteking. We kijken dan of het om een virus of bacterie gaat. De vraag is vervolgens hoe die ziekteverwekkers zijn opgelopen. Dat kan het bedrijf met de dierenarts samen uitzoeken, om zo nodig de overige paarden gericht te behandelen." Van den Wollenberg noemt het voorbeeld van afgelopen winter toen meerdere paarden van een bedrijf vermagerden en koorts en diarree kregen. "Uit sectie van een overleden paard bleek een worminfectie in combinatie met een salmonella-infectie de boosdoener te zijn. Dan is het noodzakelijk de andere paarden te beschermen en te behandelen en is het heel belangrijk preventieve maatregelen te nemen om slepende problematiek te voorkomen."

MELDINGSPLICHTIGE ZIEKTEN

Dijkman vertelt dat ze tijdens de secties van paarden altijd alert is op meldingsplichtige ziekten. Dat zijn er in totaal vijftien: acht virale, vier bacteriële en drie parasitaire aandoeningen. Een voorbeeld van zo'n virale infectie is het Westnijlvirus. Deze ziekteverwekker is al eens in Nederland aangetroffen bij vogels en mensen, zegt de patholoog. "En anderhalf jaar geleden werd het bij een paard vlak over de grens in Duitsland ontdekt. Dus de kans dat dit virus in de nabije toekomst

bij een Nederlands paard aangetroffen wordt, is inmiddels reëel. Dat hou je in je achterhoofd. Vergelijk het met de MKZ-uitbraak begin dit jaar bij een waterbuffelbedrijf in de buurt van Berlijn. Dan gaan ook bij ons de alarmbellen rinkelen. De eerstvolgende koeien waar maar een blaartje aan zit, gaan we heel anders bekijken. Bij paarden speelt deze laatste ziekte overigens niet."

HELPDESK PAARD

De sectie op een overleden paard wordt doorgaans uitgevoerd op kosten van de eigenaar. Dat geldt niet als de aanvraag wordt ingediend in het kader van de Monitoring Diergezondheid Paard. Daarvoor is sinds vorig jaar subsidie beschikbaar. Voor de monitoring van andere landbouwhuisdieren geldt zo'n financiële ondersteuning al veel langer. Een dierenarts die een casus heeft en het betreffende paard wil insturen voor sectie ten behoeve van monitoring, moet eerst contact opnemen met de Helpdesk Paard. Daar krijgt de aanvrager te maken met Van den Wollenberg of Dieterman of met specialisten van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Van den Wollenberg: "We kijken dan of de casus interessant genoeg is voor de monitoring die we in opdracht van de overheid uitvoeren. Een paard met een gebroken been is dat bijvoorbeeld niet. Het gaat immers om het systematisch bijhouden welke infectieuze en eventueel toxicologische ziekteoorzaken er bij paarden in Nederland voorkomen. Zo hadden we

twee jaar geleden een paard met een virale leverinfectie die nog niet eerder was gediagnosticeerd in Nederland.

Een andere casus betrof een veulen dat van de behandelend dierenarts op verdenking van rhodococcose gericht antibioticum had gekregen tegen de *Rhodococcus* bacterie maar niet volgens verwachting herstelde.

Tijdens deze monitorings-sectie werden inderdaad overal *Rhodococcus* abscessen gevonden, maar het bleek te gaan om een resistente bacteriestam. Over dit soort casussen communiceren we dan naar belanghebbenden en dierenartsen in het veld, onder andere via het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*."

TRENDS ONTDEKKEN

Volgens Van den Wollenberg kijkt de monitoring welke trends er zijn, welke gevolgen die kunnen hebben voor andere paarden in ons land en welke maatregelen nodig zijn. "Het uitvoeren van de secties op overleden dieren is daar een belangrijk onderdeel van. Het uiteindelijke doel is met de opgedane kennis onze paardenpopulatie zo gezond mogelijk te houden en onze paardendierenartsen zo goed mogelijk te informeren. Daarnaast letten we op de aanwezigheid van zoönosen. Want we willen mensen die daar potentieel mee in aanraking komen, eveneens informeren en beschermen.

De Helpdesk Paard is iedere werkdag van 15.00 tot 17.00 uur rechtstreeks voor dierenartsen bereikbaar (voor sparren over verdenkingen van infectieuze of toxicologische aandoeningen) via (088) 20 25 555 (optie 5 paard).